

**Ilmiy amaliy
jurnal
№ 6 (8)
2026**

**YANGI
O'ZBEKISTON
IQTISODIYOTI**

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” *jurnali* 6-son 2026 yil

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI
O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI**

YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI

6

ISBN 978-9943-5256-3-4

Toshkent – 2026

MUNDARIJA

Karabayev R.Z. Raqamli iqtisodiyot: nazariy asoslari va O‘zbekistonda rivojlanish yo‘nalishlari.....	8
Ubaydullayeva N.A. Zamonaviy iqtisodiy sharoitda kichik biznes korxonalarining rivojlanish strategiyalari: nazariy yondashuvlar.....	11
Xatamov A.A. Raqamli transformatsiya asosida ixtisoslashtirilgan savdo majmualarida moliyaviy resurslarni boshqarishni takomillashtirish.....	15
Yokubjonova X.Yo. Co-marketing strategiyasining ekoturizmni brendlashiga integratsiyasi: metodologik yondashuv va amaliy natijalar.....	19
Yusupova M.B., Jamoliddinova (Usmonova) S.S. Ustama xarajatlarni tasniflash va uning mahsulot tannarxini shakllantirishdagi ahamiyati.....	24
Abdug‘ofurova O.M., Yusupova M.B. Ishlab chiqarish korxonalarida tannarxni kalkulyatsiya qilish va uni takomillashtirish yo‘llari.....	27
Xojiboyev M.Sh. Xorijiy tajribalarni O‘zbekiston nodavlat oliy ta’lim muassasalari boshqaruv hisobi tizimiga moslashtirish: nazariy asoslar va amaliy istiqbollari.....	31
Исраилова Д.К. Глобализация в условиях демографического кризиса: социально-экономические риски.....	38
Qurbonova X.I. Bozor iqtisodiyotida davlatning makroiqtisodiy muvozanatni ta’minlash va inqirozga qarshi siyosati.....	43
Asqarov A.H. Oliy o‘quv yurti talabalarida moliyaviy savodxonlikni aniqlash me’zonlari (noiqtisodiy yo‘nalishi talabalar misolida).....	47
Yunusova S.A., Turg‘unboyev A.A. Eko-mehmonxona tushunchasi, turlari va asosiy xususiyatlari.....	51
Barnayev Z.Sh. Xizmat ko‘rsatish sohasi korxonalari raqobatbardoshligining mazmun-mohiyati va xususiyatlari.....	55
Bobokulov A.A. Erkin iqtisodiy zonalar va kichik sanoat zonalarining hududiy iqtisodiy integratsiyaga ta’siri.....	59
Рахимжонов Б.Б., Рахимжонов Б.Б. Инновационные процессы как фактор развития промышленных предприятий.....	63
Matmusayev M.O. Raqamli iqtisodiyot sharoitida sanoat korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish strategiyalari.....	67
Raxmatjonova G.E. Ishlab chiqarish korxonalarining asosiy vositalari buxgalteriya hisobini xalqaro andozalar talablari bo‘yicha takomillashtirish.....	72
Kamoldinova N.A. Ayollar tadbirkorligi faoliyatida raqamli integratsiya darajasini baholash.....	76
Xaitova M.K. Raqamli platformalar orqali biznes modellarini yangilash va kompaniyalar strategik imkoniyatlarini kengaytirish.....	81
Yo‘ldashev M., Sotvoldiyev U. Davlat byudjetini taqchilligi va uni kamaytirish mexanizmlari.....	85
Maribjonov B.I., Arabboyev J.S. Tuman mahalliy byudjetidan moliyalashtiriladigan maktabgacha va maktab ta’limi tashkilotlarining 4-guruh xarajatlarining tahlili.....	88
Ro‘ziyev Sh.Sh. Hududiy iqtisodiy rivojlanishda mahalliy ishlab chiqarishni boshqarishning zamonaviy usullari.....	92
Nematov G‘.G‘., Sotvoldiyev U.K. O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotga o‘tishning iqtisodiy asoslari va istiqbollari: deкупpling indeksi tahlili.....	95
Karimov D.M., Mustafayeva H. Xorij tajribasi asosida O‘zbekistonda pensiya tizimini takomillashtirish....	99
Ermatova S.I. Sanoat korxonalarida majburiyatlar tarkibi va moliyaviy barqarorlikning empirik tahlili (Andijon viloyati to‘qimachilik korxonalari misolida).....	104
Ermatov M.S. Sun’iy intellekt va mehnat bozorida raqamli inqilob: tahdidmi yoki kelajak imkoniyatimi?....	107
Azizova H.A. Raqamli transformatsiya sharoitida sanoat korxonalarining investitsion-innovatsion faoliyatini takomillashtirish yo‘llari.....	111
Юсупов А.С., Джангабаева Г.П. Международный рынок акций: содержание, виды и особенности..	114
Xusanova Z.R. Andijon viloyatida ayollar tadbirkorligini rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi va uning xususiyatlari.....	119
Abdulazizov A.A. Energetika tarmog‘i korxonalarida ishlab chiqarish resurslaridan samarali foydalanishning nazariy asoslari.....	122
Norov A.E., Fazliddinov Sh.Sh., Erkinov X.X. Liderlik va motivatsiya o‘rtasidagi munosabatga ta’sir etuvchi omillar.....	126
Атаханова Ш.С., Мирхамидова Д.Н. Цифровая трансформация как инструмент достижения ESG-целей в нефтегазовой сфере Республики Узбекистан.....	131
Toxirov J.R. Mijozlarga yo‘naltirilgan raqamli marketing asosida savdo xizmatlarini modernizatsiya qilish.	136

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” *jurnali* 6-son 2026 yil

Sulaymonova F., Ro‘zimov B. Online ta’lim xizmatlari bozorining kengayishi natijasida an’anaviy ta’lim sektorida yuz berayotgan iqtisodiy o‘zgarishlar.....	140
Zayavitdinova N.M. Hududda xizmat ko‘rsatish korxonalari faoliyatini boshqarish strategiyasini takomillashtirish.....	143
Odilova M.A. Kimyo sanoatidagi korxonalar faoliyatida resurslardan samarali foydalanish.....	147
Axmedova D.N. Mintaqaviy raqamli tayyorlik indeksining hududiy iqtisodiy o‘lishga ta’siri.....	151
Sapayeva N.K. O‘zbekiston to‘qimachilik sanoatida yashil transformatsiya va B2B raqamli marketing asosida barqaror rivojlanish modeli.....	155
Allayarov S. Startup financing mechanisms: a comparative analysis of angel investment, venture capital, bank lending, and state grants.....	158
Махмудов О.Х. Moliya tizimining boshqa iqtisodiy tizimlar bilan aloqadorligi.....	162
Ibragimova M.M. “Yashil iqtisodiyot” va “Yashil tadbirkorlik” tushunchalarining iqtisodiy mazmuni va evolyusion transformatsiyasi.....	167
Olimjonov A. Korxona faoliyatining samaradorligini oshirishda moliyaviy barqarorlik va rentabellik ko‘rsatkichlari o‘zaro bog‘liqligini tahlil qilish.....	171
Rakhimboeva B.D. Analysis of the economic situation of the development of export activities of small businesses in Uzbekistan.....	174
Raxmatova F.Y. To‘qimachilik korxonalarida aylanma iqtisodiyot modelini joriy etishning iqtisodiy mexanizmlari.....	178
Ergasheva A.F. Milliy hunarmandchilik mahsulotlarini brendlash va bozorda pozitsiyalashning strategik yondashuvlari.....	181
Navruzova G.U. Theoretical models and institutional mechanisms, forms and structures of cooperation between education and manufacture.....	184
Djumayeva S.K. Yashil investitsiya muhitini shakllantirishda raqamli iqtisodiyotning makroiqtisodiy ta’siri (O‘zbekiston hududlari misolida).....	188
Pardayev TN., Muqimov A.R. Boymirzayev K.M. Jismoniy shaxslar tomonidan olib kiriladigan tovarlardan bojxona to‘lovlarini undirishni takomillashtirish.....	193
Ибодуллоева З.С. Экономические стимулы внедрения водосберегающих технологий в аграрном секторе Узбекистана.....	199
Ibragimova G.S. Ta’lim sifatini yaxshilashda innovatsion yondashuvlar va raqamli vositalar.....	203
Raxmatova S.S. Turizmni davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlashning o‘ziga xos xususiyatlari.....	207
Umarova M.M. Foreign brand spillovers and export performance of smes in emerging economies: a panel data analysis.....	212
Karimova F.A. Ekoturizmni barqaror rivojlantirishning xorijiy tajribasi va ularni O‘zbekistonda qo‘llash imkoniyatlari.....	217
Raxmanov B.I. Investitsiya siyosatini amalga oshirish mexanizmini takomillashtirish.....	221
Ashurova G.N. Charm-poyabzal sanoati korxonalarida sifatni boshqarish tizimini takomillashtirish yo‘llari.....	225
Axmadjanov I.I. Shaharlar va shahar aglomeratsiyalari mintaqalar va mamlakatlar ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining drayveri.....	228
Эгамназарова Г.Ш. Рақамли тенгсизлик: давлатлар ва тармоқлар ўртасидаги технологик узилишларни камайтириш йўллари.....	232
Mamanazarov M.A. Iqtisodiy o‘lishni rag‘batlantirishda milliy iqtisodiyotni modernizatsiya qilishning xorij tajribasi.....	236
Химматов А.Х. Йўл корхоналарини хусусийлаштиришнинг афзалликлари ва оқибатлари.....	241
Kambaraliyeva I.S. Raqamli iqtisodiyot sharoitida mehnat bozorining transformatsiyasi va raqamli ko‘nikmalarning ahamiyati.....	244
Muxiddinov T.Sh. Jizzax viloyatida turizm infratuzilmasini rivojlantirish yo‘nalishlari.....	248
Sayxdodjayeva N.I. Ijtimoiy va ekologik audit: barqaror rivojlanishni ta’minlashda zamonaviy nazorat mexanizmi.....	253
Fayzullayev J.N. Milliy iqtisodiyotni innovatsion rivojlantirishning xorijiy tajribalari.....	257
Tursunova N.X. «Xayot sug‘urtasining iqtisodiy mohiyati va uning aholi moliyaviy xavfsizligini ta’minlashdagi roli».....	261
Abdishukurova G.M., Bozorboyev A.R. Sug‘urta kompaniyasi balansini “Risk tetraedri” modeli asosida baholash.....	266
Abdurasulova M.O. Zamonaviy iqtisodiyot nazariyasi asoschilari.....	270

Vaxidov A. Buxgalteriya hisobining tarkibiy tuzilishi - moliyaviy va boshqaruv hisobi.....	273
Turg‘unova T., Muftaydinov Q. Iqtisodiy zonalarda ekologik tadbirkorlikni investitsion va innovatsion qo‘llab-quvvatlashning xorijiy tajribalari.....	277
Kurbanov F.U. Raqamli iqtisodiyotning moliyaviy xizmatlar bozoriga ta’siri.....	283
Umarov T.S. Qurilish sanoati korxonalari iqtisodiy barqarorligini statistik baholashning nazariy-uslubiy asoslarini takomillashtirish.....	287
Rahimova N.A. Kichik biznes subyektlarida inson resurslarini boshqarish tizimidagi muammolari va ularni bartaraf etishda zamonaviy yondashuvlar.....	291
Yangiboyev U.A. Raqamli iqtisodiyot sharoitida iqtisodiy menejment tizimini takomillashtirishning nazariy-uslubiy asoslari va amaliy yo‘nalishlari.....	295
Махкамова Н.С. Роль зеленых облигации в финансировании проектов устойчивого развития.....	299
To‘xtarova F.Y. Analysis of tourism insurance practices and their economic efficiency.....	304
Anvarov Sh.D. O‘zbekiston qimmatli qog‘ozlar bozorida investitsion muhitni rivojlantirishning institutsional va infratuzilmaviy omillari.....	308
Xalmirzayev O.A. Ko‘p obyektli savdolarida Vickrey-Clark-Groves mexanizmining samaradorligi tahlili....	313
Zaidov I.I. Qishloq xo‘jaligi mahsulotlari bozorida raqobat munosabatlarini boshqarish mexanizmlari.....	318
Rahimova N.A. Inson kapitalini boshqarishning tashkilot raqobatbardoshligiga ta’siri.....	321
Gulimboyev S.I., Rejapov X.X. O‘zbekiston oliy ta’lim tizimida ta’lim kreditlarining iqtisodiy ahamiyati....	324
Bardiyev S.U. Mintaqada raqamli iqtisodiyotning iqtisodiy samaradorligini baholash: Xorazm viloyati misolida.....	328
Qulmatova S.S. Mahalla tizimida oziq-ovqat ta’minoti zanjirini IoT va sun’iy intellekt texnologiyalari asosida intellektual boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish.....	332
Aminov S.S. Mintaqada qurilish sohasidagi innovatsion rivojlanishga ta’sir etuvchi omillar.....	336
Дадабоева М.М. Кичик бизнеснинг иқтисодий тармоқлари бўйича ривожланиш тенденциялари.....	340
Numonjonova N.A. Kichik biznesni rivojlantirishda investitsiyalardan foydalanish samaradorligini oshirish	344
Абдулазизов А.А. Гидроэнергетика саноати ва унда ресурс тежаш жараёнларининг хорижий тажрибалари.....	348
Muradov O.U. Sanoat korxonalarida iqtisodiy samaradorlikni oshirish bo‘yicha xorijiy tajribalar va ulardan foydalanish imkoniyatlari.....	352
Saidova M.J. Xorijiy mamlakatlarda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish tajribasi va uni O‘zbekistonda qo‘llash yo‘nalishlari.....	356
Umirova G.Sh. Qurilish materiallari ishlab chiqarish korxonalarida rentabellik ko‘rsatkichlari asosida iqtisodiy samaradorlikni baholash metodikasini takomillashtirish.....	360
Narmanov U.A., Nazarov J.B., Tursunaxmadov X.Sh. Moliyaviy risklarning iqtisodiy ahamiyati va uni boshqarishning zarurligi: risk tushunchasi va uning turlari.....	365
Nosirov S.N. Barqaror moliyalashtirish global bozorlari: zamonaviy tendensiyalar va rivojlanish muammolari.....	369
Farmanov J.Z., Sanetullaev A.E. Modeling of economic basis and forecast indicators of innovation transformation processes in agricultural entrepreneurship.....	373
Mirzataev S.M. Integration of digital and smart technologies in increasing the ecological resilience of the agricultural system.....	376
Kidirniyazov A.Sh. Development of artificial intelligence-based service monitoring systems for construction quality control.....	379
Абдуллаева Ш.Э. Халқаро индекслар асосида ижтимоий ҳимоя тизимини молиялаштириш.....	382
Mirjalolova M.M. Sun’iy intellekt texnologiyalarining O‘zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik samaradorligini oshirishdagi o‘rni.....	389
Baytanov O‘.M. Sanoat korxonalarida mahsulot sifatini boshqarishning tarmoq xususiyatlari.....	394
Умаров А.Т. Особенности развития социальной сферы в Узбекистане.....	400

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Oldfield, G. S., & Santomero, A. M. (1995). The place of risk management in financial institutions. Wharton School, University of Pennsylvania.
2. Бригхэм Юджин Ф., Эрхардт М. С. (2007). Финансовый менеджмент. – СПб.: Питер.
3. Найт Ф. (2013). Риск, неопределенность и прибыль / пер. с англ. — М.: Дело.
4. Маликов Т. (1996). Молиявий қарор қабул қилиш асослари. – Т.: "Шарк" нашриётматбаа концернининг Бош тахририяти.
5. Tuxtabayev J. Sh., Eshbayev A. X. (2021). Risklarni boshqarish. – T.: Innovatsion rivojlanish nashriyot matbaa uyi.
6. Shamsiyev D. (2024). Aksiyadorlik jamiyatlarida moliyaviy risklarni boshqarishning iqtisodiy ahamiyati. Iqtisodiy taraqqiyot va tahlil, 2024(3).
7. Babayev S. va boshqa. (2025). Layihələrdə maliyyə risklərinin idarə edilməsi strategiyaları. Azərbaycan Elm Merkezi.
8. Eshdavlatov H. (2025). Financial risks in finance and the importance of calculating them. Pedagog, 81(1), 328–330.
9. Meliyev A. M., Qarshiyev S. (2024). Moliyaviy boshqaruv mazmuni va mohiyati. Samarqand iqtisodiyot va servis instituti.

UDK: 336.76

**BARQAROR MOLİYALASHTIRISH GLOBAL BOZORLARI: ZAMONAVIY
TENDENSIYALAR VA RIVOJLANISH MUAMMOLARI**

**ГЛОБАЛЬНЫЕ РЫНКИ УСТОЙЧИВОГО ФИНАНСИРОВАНИЯ: СОВРЕМЕННЫЕ
ТЕНДЕНЦИИ И ВЫЗОВЫ РАЗВИТИЯ**

**GLOBAL MARKETS FOR SUSTAINABLE FINANCING: MODERN TRENDS AND
DEVELOPMENT CHALLENGES**

Nosirov Suxrobjon Nodirjon o‘g‘li

Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy universiteti
Iqtisodiyot fakulteti, Moliya va Kredit kafedrasi stajyor o‘qituvchisi

Annotatsiya

Maqolada global moliya tizimida barqaror moliyalashtirish bozorlarining rivojlanish tendensiyalari va mavjud muammolari tahlil qilingan. ESG (Environmental, Social and Governance) tamoyillariga asoslangan investitsiyalar, yashil obligatsiyalar, barqaror kreditlar va yashil sukuklar bozorining rivojlanish dinamikasi o‘rganilgan. Tadqiqot natijalari barqaror moliyalashtirish instrumentlari global moliyaviy tizimning muhim tarkibiy qismiga aylanayotganligini ko‘rsatdi. Shu bilan birga, greenwashing, ESG standartlarining turlicha talqini, moliyaviy va texnik resurslar yetishmasligi hamda mintaqaviy tafovutlar ushbu bozor rivojlanishidagi asosiy muammolar sifatida aniqlandi.

Kalit so‘zlar: ESG, barqaror moliyalashtirish, yashil obligatsiyalar, yashil sukuklar, iqlim investitsiyalari.

В статье анализируются тенденции развития и существующие проблемы рынков устойчивого финансирования в глобальной финансовой системе. Изучается динамика развития рынка инвестиций, основанных на принципах ESG (экологические, социальные и управленческие аспекты), зеленых облигаций, устойчивых кредитов и зеленых сукуков. Результаты исследования показывают, что инструменты устойчивого финансирования становятся важной составляющей глобальной финансовой системы. При этом в качестве

основных проблем развития этого рынка определены «зеленый камуфляж», различные интерпретации стандартов ESG, нехватка финансовых и технических ресурсов, а также региональные различия.

Ключевые слова: ESG, устойчивое финансирование, зеленые облигации, зеленые сукуки, климатические инвестиции.

The article analyzes the development trends and existing problems of sustainable finance markets in the global financial system. The dynamics of the development of the market for investments based on ESG (Environmental, Social and Governance) principles, green bonds, sustainable loans and green sukuk are studied. The results of the study show that sustainable finance instruments are becoming an important component of the global financial system. At the same time, greenwashing, different interpretations of ESG standards, lack of financial and technical resources, and regional differences are identified as the main problems in the development of this market.

Keywords: ESG, sustainable finance, green bonds, green sukuk, climate investments.

So‘nggi yillarda global iqtisodiyotda ekologik, ijtimoiy va korporativ boshqaruv (ESG) tamoyillariga asoslangan moliyalashtirish mexanizmlarining ahamiyati ortib bormoqda. Iqlim o‘zgarishi, ekologik xavflar va ijtimoiy tengsizliklarning kuchayishi investorlar, xalqaro moliya institutlari va hukumatlarni barqaror moliyalashtirish vositalaridan keng foydalanishga undamoqda. Natijada yashil obligatsiyalar, ESG fondlari, barqaror kreditlar va ijtimoiy obligatsiyalar global moliya bozorlarining eng tez rivojlanayotgan segmentlariga aylandi.

Bloomberg Intelligence prognozlariga ko‘ra, global ESG aktivlari hajmi 2025-yilda 53 trillion AQSh dollariga yetgan bo‘lib, bu jahon investitsiya aktivlarining qariyb 35–40 foizini tashkil etadi [1]. Mutaxassislar 2030-yilga borib ushbu ko‘rsatkich 70 trillion AQSh dollaridan oshishini prognoz qilmoqdalar [2]. Bu esa ESG investitsiyalarining jahon moliya tizimidagi strategik ahamiyati tobora ortib borayotganini ko‘rsatadi.

Mazkur tadqiqotning maqsadi global barqaror moliyalashtirish bozorlarining rivojlanish tendensiyalarini aniqlash, mavjud muammolarni tahlil qilish hamda ularni bartaraf etish bo‘yicha ilmiy xulosalar ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqotda statistik tahlil, qiyosiy taqqoslash, tizimli yondashuv va ilmiy umumlashtirish usullaridan foydalanildi.

So‘nggi besh yil davomida ESG tamoyillariga asoslangan investitsiyalar bozori jadal sur‘atlarda rivojlandi. ESG aktivlari hajmi 2020-yildagi 35 trillion AQSh dollaridan 2025-yilda 53 trillion AQSh dollariga yetdi.

1-jadval

Global barqaror moliyalashtirish bozorining asosiy ko‘rsatkichlari (2020–2025-yillar) [3]

Ko‘rsatkich/yil	2020	2021	2022	2023	2024	2025
ESG aktivlari (trln AQSh dollari)	35	37	41	47	51	53
GSS+ obligatsiyalar emissiyasi (mlrd AQSh dollari)	732	1060	899	1020	1050	1120
Yashil obligatsiyalar emissiyasi (mlrd AQSh dollari)	290	522	487	620	670	720
Barqaror obligatsiyalar bozori hajmi (trln AQSh dollari)	1.7	2.6	3.5	4.6	5.7	6.8

1-jadval ma’lumotlaridan ko‘rinadiki, ESG aktivlari hajmi 2020–2025-yillar davomida 51 foizga oshgan. Ayniqsa, yashil obligatsiyalar bozori barqaror moliyalashtirishning asosiy segmentiga aylanib, 2025-yilda 720 mlrd AQSh dollariga yetgan.

Global ESG investitsiyalarining hududlar bo‘yicha taqsimlanishi

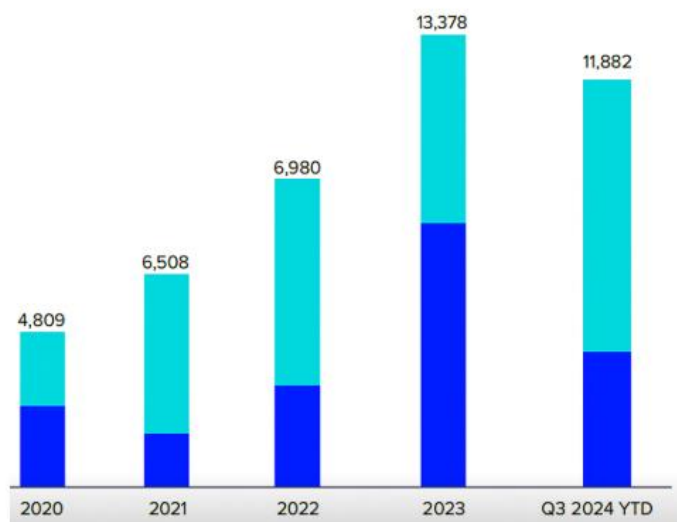
Barqaror moliyalashtirish bozorining rivojlanishi hududlar kesimida bir xil emas. Yetakchi pozitsiyani Yevropa mamlakatlari egallamoqda.

2024-yilda mintaqalar kesimida ESG investitsiyalari [4]

Mintaqa	ESG investitsiyalari hajmi (trln AQSh dollari)	Ulushi (%)
Yevropa	22.9	44.9
Shimoliy Amerika	18.4	36.1
Osiyo-Tinch okeani	7.1	13.9
Lotin Amerikasi	1.2	2.4
Afrika va Yaqin Sharq	1.4	2.7
Jami	51.0	100.0

Jadval ma’lumotlari shuni ko‘rsatadiki, global ESG investitsiyalarining qariyb 45 foizi Yevropa hissasiga to‘g‘ri keladi. Shimoliy Amerika 36 foizlik ulush bilan ikkinchi o‘rinni egallaydi [5]. Osiyo-Tinch okeani mintaqasida esa ESG bozorining o‘rish sur‘atlari yuqori bo‘lib, ayniqsa Xitoy, Yaponiya va Singapur yetakchi o‘rinlarni egallamoqda.

Barqaror moliyalashtirishning eng muhim instrumentlaridan biri yashil obligatsiyalar hisoblanadi. Ushbu vositalar qayta tiklanuvchi energiya, ekologik transport, energiya samaradorligi va yashil infratuzilma loyihalarini moliyalashtirishga xizmat qiladi.

1-rasm. Yashil va barqaror sukuk emissiyasi, 2020 – 2024-yil 3-choragigacha (mln)[6]

1-rasmdan ko‘rinib turibdiki, 2020–2024-yillar davomida yashil va barqaror sukuk emissiyasi hajmi barqaror o‘shib borgan. Emissiya hajmi 2020-yildagi 4 809 mln dollardan 2023-yilda 13 378 mln dollarga yetgan. 2024-yil 3-choragida esa 11 882 mln dollarni tashkil etgan. Bu holat ESG va yashil moliyalashtirish instrumentlariga talab ortib borayotganini ko‘rsatadi.

Climate Bonds Initiative ma’lumotlariga ko‘ra, 2024-yilda global yashil obligatsiyalar emissiyasi 670 mlrd AQSh dollarini tashkil etgan. Shu bilan birga, Islom moliyasi tizimida yashil sukuklar bozori ham faol rivojlanmoqda. Saudiya Arabistoni, Malayziya va Indoneziya yashil sukuklar emissiyasi bo‘yicha yetakchi mamlakatlar hisoblanadi.

2020–2024-yillar davomida yashil va barqaror sukuklar emissiyasi hajmi qariyb uch baravar oshib, ESG tamoyillarining Islom moliyasiga integratsiyalashuvini jadallashtirdi [7].

Tadqiqotlar natijalariga ko‘ra, yuqori ESG reytingiga ega kompaniyalarda:

- kapital qiymati 5–10 foizga past;
- aksiyalar volatiliteti 20–30 foizga kam;
- foyda marjasi 10–15 foizga yuqori;
- uzoq muddatli moliyaviy barqarorlik darajasi yuqoriroq bo‘ladi.

MSCI tahlillariga ko‘ra, COVID-19 pandemiyasi davrida ESG indeksleri an’anaviy fond indekslariga nisbatan yuqoriroq barqarorlikni namoyon etgan.

Barqaror moliyalashtirish bozoridagi eng dolzarb muammolardan biri greenwashing hisoblanadi. Ayrim kompaniyalar ESG tamoyillariga amalda rioya qilmagan holda, investorlarni jalb qilish maqsadida o‘z faoliyatini ekologik jihatdan mas’uliyatli sifatida namoyish etmoqda.

Hozirgi kunda ESG reytinglarini baholash bo‘yicha yagona xalqaro standart mavjud emas. Turli reyting agentliklarining metodologiyalari o‘rtasidagi tafovutlar investorlarda noaniqliklarni yuzaga keltirmoqda.

Rivojlanayotgan mamlakatlarda ESG loyihalarini amalga oshirish uchun zarur bo‘lgan moliyaviy mablag‘lar va malakali mutaxassislar yetishmasligi barqaror moliyalashtirishning rivojlanishini cheklamoqda.

ESG investitsiyalari asosan Yevropa va Shimoliy Amerika mamlakatlarida rivojlangan bo‘lsa, rivojlanayotgan iqtisodiyotlarda ushbu instrumentlarning qo‘llanilishi nisbatan past darajada qolmoqda.

Tadqiqot natijalari global barqaror moliyalashtirish bozori jadal rivojlanayotganini va ESG tamoyillari moliyaviy tizimning strategik yo‘nalishiga aylanayotganini ko‘rsatdi. ESG aktivlari hajmi 53 trillion AQSh dollariga yetgan bo‘lib, yashil obligatsiyalar va yashil sukuklar bozori ekologik hamda ijtimoiy muammolarni hal qilishda muhim moliyaviy instrument sifatida shakllanmoqda.

Shu bilan birga, greenwashing, ESG standartlarining yagona emasligi, moliyaviy resurslar yetishmasligi va mintaqaviy tafovutlar ushbu bozor rivojlanishidagi asosiy muammolar bo‘lib qolmoqda. Kelgusida ESG standartlarini unifikatsiya qilish, oshkoralikni kuchaytirish va rivojlanayotgan mamlakatlarni qo‘llab-quvvatlash barqaror moliyalashtirish bozorlarining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adaiyotlar ro‘yxati:

1. Eccles R., Klimenko S. The Investor Revolution // Harvard Business Review. – 2019. – Vol. 97(3). – P. 106–116.
2. Clark G., Feiner A., Viehs M. From the Stockholder to the Stakeholder: How Sustainability Can Drive Financial Outperformance. – Oxford: University of Oxford Press, 2015.
3. Umurzakova, Mutabarkhon. Jahonda tibbiy sug‘urta tizimining rivojlanish xususiyatlari ИЖТИМОЙ ГУМАНИТАР 10.47390/SPR1342V4SI2Y2024N06
4. Krueger P., Sautner Z., Starks L. The Importance of Climate Risks for Institutional Investors // Review of Financial Studies. – 2020. – Vol. 33(3). – P. 1067–1111.
5. Nosirov, Suxrobjon. (2025). O‘zbekiston sugurta bozorida esg tamoyillarini joriy etish muammolar va rivojlanish istiqbollari.
https://www.researchgate.net/publication/398777987_OZBEKISTON_SUGURTA_BOZORIDA_ESG_TAMOYILLARINI_JORIY_ETISH_MUAMMOLAR_VA_RIVOJLANISH_ISTIQBOLLARI
6. Bloomberg Intelligence. ESG Assets May Reach \$53 Trillion by 2025. – New York: Bloomberg Intelligence Report, 2021.
7. Climate Bonds Initiative. Sustainable Debt Global State of the Market 2024. – London: Climate Bonds Initiative, 2024.
8. MSCI. ESG and Climate Trends to Watch 2024. – New York: MSCI ESG Research, 2024.